

KNJIŽEVNOST MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

DRUŽBENE RAZMERE

- začetek: napad Nemčije na Poljsko – 1. sept. 1939
- vzroki: poraženci po 1. sv. vojni so težko prenašali krivice, s 1. sv. vojno se nasprotja niso razrešila
- začetek vojne v takratni Kraljevini Jugoslaviji – napad na BG, 6. aprila 1941 → kraljevina je propadla, voditelji zbežali v tujino
- odpor ljudstva je vodila Komunistična partija (KP) – organizirali narodnoosvobodilni boj (NOB) → cilj: zmaga nad okupatorjem, izvedba socialistične revolucije

DRUŽBENE RAZMERE

- 27. aprila 1941 v Lj ustanovljena Osvobodilna fronta (OF) – pod vodstvom komunistov združila ljudi različnih prepričanj in nazorov
- sovražna vojska si je zelo prizadevala za uničenje OF – z več ofenzivami so hoteli zatreti partizansko gibanje, npr. roška ofenziva (v Kočevskem Rogu je bil glavni partizanski štab)
- Slovenijo so okupirali: Italijani – južni del Slovenije in Ljubljanska pokrajina; Nemci – severni del in Madžari – Prekmurje (po krutosti najmilejši Italijani)

DRUŽBENE RAZMERE

- Italija kapitulirala septembra 1943 – v Sloveniji nastal velik del osvobojenega ozemlja
- 9. maja 1945 – osvobojena tudi Ljubljana; ta datum je uradni konec vojne v Evropi
- vojno je še nadaljevala Japonska – avgusta 1945 na Hirošimo in Nagasaki Američani vrgli atomski bombi
- po vojni Slovenija postala ena izmed republik v Jugoslaviji - Federativna ljudska republika (FLRJ) – kasneje SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija (to so se dogovorili na 2. zasedanju AVNOJ-a v Jajcu)

KULTURNI MOLK

- lit. dejavnost ni zamrla, čeprav je bil zapovedan **KULTURNI MOLK** → po začetku vojne je okupator prepovedal vsako kult. dejavnost, le Italijani so v Ljubljanski pokrajini dovolili delovanje, a mora biti skladno s fašističnim duhom
- zato je OF razglasila **KULTURNI MOLK** – tj. bojkot vseh kult. dejavnosti, ki jih je dovolil okupator. napredni slovenski kult. Delavci so se odpovedali javnemu delovanju – delovali **ILEGALNO**

KNJIŽEVNOST MED 2. SV. VOJNO

- nastajala v tesni povezavi z odločilnimi zgodovinskimi dogodki, v posebnih okoliščinah
- je dragocen dokaz slov. narodne in kulturne zavesti
- to ni lit. Obdobje, ne smer – pojavlja se jih več, najpogosteje še vedno socialni realizem
- kljub kulturnemu molku potekalo veliko dejavnosti – oddajal radio KRIČAČ, že od leta 1941 izhajalo ilegalno glasilo SLOVENSKI POROČEVALEC, kasneje še druga glasila
- veliko propagandnega in drugega ilegalnega tiska

KNJIŽEVNOST MED 2. SV. VOJNO

- 1942 izšla pesniška zbirka Mateja Bora Previharimo viharje;
- pri partizanih izšle Kajuhove Pesmi ter še nekatere druge zbirke
- v partizanska glasila je ves čas aktivno pisal tudi O. Župančič
- besedila so širile tudi **kulturniške skupine**, ki so jih imele večje partizanske enote (npr. 14. divizija) – te so za pripravljale kulturne prireditve, ki so partizane in ljudi spodbujale

KNJIŽEVNOST MED 2. SV. VOJNO

- namenjena najširšemu krogu ljudi – zato je morala biti razumljiva, jasna, dostopna, preprosta
- veliko je anonimnih besedil – avtor ni znan (pisali številni neznani ljudje)
- prevladovala je LIRIKA – kratka, učinkovitejša, izpovedna (strah, ljubezen, upanje, smrt ...)
- od epike so nastajala krajša dela – novele, črtice, dnevniški zapisi; romani z vojno tematiko šele kasneje, po vojni

KNJIŽEVNOST MED 2. SV. VOJNO

- dramatika: zgolj krajši SKEČI (smešili okupatorja in domobrance) – zelo pomembno partizansko gledališče na osvobojenem ozemlju

AVTORJI:

- najpomembnejši pesniki: Karel Destovnik – Kajuh, Matej Bor in France Balantič

KAREL DESTOVNIK - KAJUH

BOSA POJDIVA, DEKLE, OBSOREJ

Zadnja Kajuhova fotografija pred smrtjo

ŽIVLJENJE

- rojen 1922 v Šoštanju; ob leta 1933 obiskoval celjsko gimnazijo – leta 1940 izključen zaradi komunizma, šolanje nadaljeval v MB
- Vojno preživel najprej v nemškem zaporu, nato kot ilegalece in član OF, potem pridružil partizanom – vodja kulturniške skupine 14. divizije
- padel je 22. 2. 1944 ob nenadnem nemškem napadu blizu Belih Vod nad Šoštanjem

USTVARJANJE

- pesmi je pisal že v nižji gimnaziji – obtoževal krivično družbo – LIRIKA: združeval osebna čustva in takratne družbene razmere
- njegove čustvene pesmi so priljubljene, mnoge zaradi ritmičnosti tudi uglasbene
- že 1942 je pripravljala zbirko MARKACIJE, a ni izšla; 1944 v partizanski tiskarni natisnili njegove PESMI – v celoti po vojni
- pogosto v pesmih prepleta vojno in osebno tematiko – borba, smrt, ljubezen, mati ...

BOSA POJDIVA, DEKLE, OBSOREJ

- beseda *OBSOREJ* – *ob tem času, ob tej uri*
- je peta pesem (od osmih) iz cikla LJUBEZENSKE – posvetil dekletu Silvi Ponikvar, ki so jo dec. 1942 fašisti aretirali in zaprli
- OBLIKA: tri štirivrstičnice, preprosta, blizu ljudski pesmi
- dve temi: **ljubezenska in vojna** – trpljenje nesvobodnega naroda (*kdo so bili med vojno talci?*) ljubezen je vrednota, ki osmišlja življenje, vrednota pa je tudi svoboda in boj za pravičnost → se ne izključujeta; tudi med vojnim časom so se porajale ljubezni

BOSA POJDIVA, DEKLE, OBSOREJ

- **SPOROČILO:** izpoved ljubezni v vojnem času, v času največje narodove ogroženosti
- Slogovno pesem temelji na *KONTRASTU*:
 - a) **barvni:** svetlo (češnjevi cvetovi, pomlad, življenje, galebi) in temno (smrt, grobovi talcev)
 - b) **vsebinski:** življenje in smrt
- druge SLOGOVNE značilnosti: *PONAVLJANJE* (beli so, beli so), *STOPNJEVANJE* (temni, pretemni), *PRIMERA* (kakor ponosni galebi ...)